

tásukban, ők váltják majd tettekre a szavakat. A nagy szavakat legalább kis tettekre, így nyeri el minden az értelmét és a jelentőségét. Bacsa Pál professzor és a többi oktató türelemmel, de céltudatosan vezetik őket a cél felé.

Nem, nem akarom én (még egy utósó erejéig sem) idillikusan befejezni ezt az írást. Tény, hogy Kassák, Weöres vagy Illyés szlovák fordításai, azaz Rúfus és Válek magyar fordításai (akár itt, akár ott) nem keltenek olyan visszhangot, mint bármelyik említett költő angolra, franciára, németre, svédre vagy hollandra való fordítása (ezt bizonyította nemrégiben a Petőfi- és az Ady-évforduló is). Nem arról van szó természetesen, hogy ezek világnyelvek-e vagy sem, illetve, hogy a szlovák és a magyar nem világnyelv. Mélyebb gyökerei vannak mindennek, s e gyökereket igyekszünk rendre kivagdosni — még alaposabb isméréssel, újabb és újabb fordításokkal és talán olyan akciókkal is, mint a mi utazásunk.

MOST — szlovákul azt jelenti: teraz. HÍD — szlovákul: most. Van ebben némi nyelvi szimbolika. Mikor lenne a HÍDépítésnek jelentősége, ha nem MOST — és nem itt?

MÁNYOKINÉ KOVÁCS ANNA fordítása

Magam mentségére

(Jegyzet)

Bennünket, akik néhanapján valamiféle nyilvánosság előtt próbáljuk elmondani, leírni gondolatainkat, általában az a hiúság táplál, hogy akadnak esetleg olvasói sorainknak. Még azt is el tudjuk képzelni — bocsánatos bűn talán —, hogy ezek az olvasók véleményt formálnak az általunk elmondottakról. Így talán érthető aggodalmam: miként vélekedhetnek azok, akik elolvasták a Tiszatáj idei 4. számában „Széljegyzetek Vladimir Mináč »Összefüggéseihez«” címmel megjelent írásomat, hiszen — technikai okokból — szövegemből általam lényegesnek tartott jelzők, passzusok maradtak ki, s ezzel néhány ponton alaposan megváltozott cikkem értelme, szándékkal nem egyező következtetésekre juthat az olvasó.

Ezért élek a szerkesztőség szíves nagylelkűségével, és megkísérlem eredeti álláspontomat röviden kifejteni e kérdésekről. Megkísérlem annak ellenére, hogy az eredeti szöveg épsége így nem áll vissza, mert a kiragadott mozzanatok természetesen csak a gondolatmenet egészébe illesztve értelmezhetők.

Föltűnhetett például, hogy Lenin és Rosa Luxemburg emlékezetes polémiáját földídezve „hallgattam” a vita tartalmáról. Mintha enyhíteni akartam volna Lenin bírálatának élet, aki azért marasztalta el vitapartnerét, mert az nem volt képes megérteni a nemzeti kérdés jelentőségét a munkásosztály harcában. Vladimir Mináč esszéiről szólván fontosnak tartottam azt is elmondani, hogy a nemzeti múlt vizsgálata, az önismeret fokozódó igénye nem tekinthető elszigetelt jelenségnek, nemzetközi tendenciáról van szó. A sajátos vonások keresése nem jelent szükségképpen tudománytalanságot, objektív vizsgálatukra számos lehetőséget biztosít a kulturális antropológia, az etnopszichológia és más diszciplínák. Világszerte megfigyelhetjük az etnikai identitás iránti érdeklődés fokozódását.

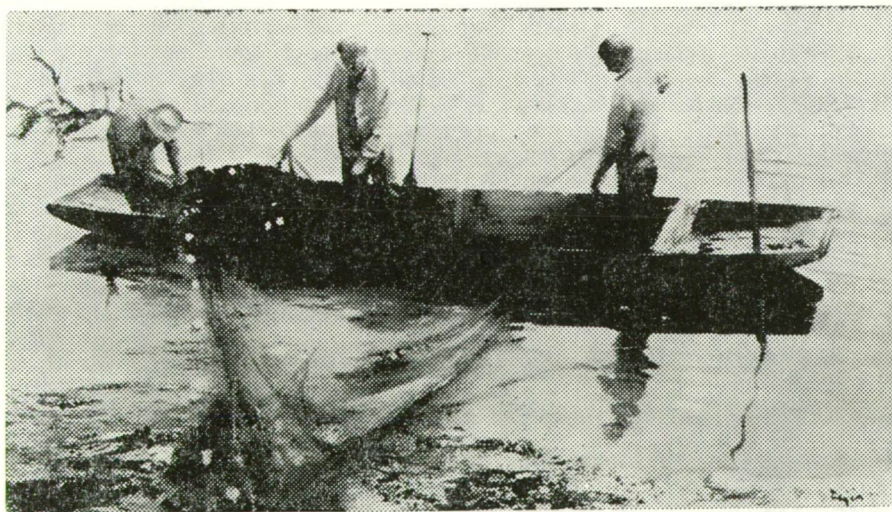
A szlovák nemzeti tudat — Kelet-Közép-Európában nem egyedülálló módon — ismert történelmi okok miatt görcsökkel küzdött, megértéséhez tudnunk kell, hogy a megkérdőjelezett (nyelvi, állami) önállóság a szlovákság múltjának egyik legfájdóbb komplexusa. Mináč esszéiről azt is elmondtam, hogy némelykor túlzott determiniz-

mussal vizsgálják a kis népek cselekvési lehetőségeit. Nézetem szerint ez pedig öngazolásához vezethet, a nemzeti önismeret kialakulását nehezítheti. Érvelése azt sugallja ugyanis, hogy aki csak elviselődje a történelemnek, annak felelőssége sincsen.

Jóval élesebben elkülönítettem a szlovák szerző első történelmi tárgyú esszéjét, az *Itt egy nemzet élt* a másodiktól, és főleg a Hurbanról szóló harmadiktól. 1965-ben magyarul is megjelent ez az írása, melyet inkább publicisztikának, mint esszének nevezhetünk. Ez persze nem menti elfogultságait — amit akkor többen szóvá tettek Csehszlovákiában és Magyarországon is —, amelyekből különösen az első változatban volt szaporán, az 1976-ban közreadott gyűjteményes kötetben már jócskán enyhített rajtuk. Az *Itt egy nemzet él* érvelése vagdalkozó volt, szemlélete elfogult. Ha ezt kellőképpen nem tudatosítjuk, nem érzékelhetjük pontosan szemléletének megváltozását, az azóta megtett utat.

Félreérthető, amit a szláv nacionalizmusról lehet olvasni a nevem alatt megjelent írásban, úgy tűnhet föl, bűneit enyhébbnek tartom. Nézetem szerint Kelet-Közép-Európában csak egy tisztességes kiindulópontunk lehet: a nacionalizmusok egyformán elítélendők s mindegyik rovásán van elegendő (történelmi adalék sajnos van hozzá bőven). Éppen ezért úgy vélem, hasznosabb és fontosabb a messi jövőbe tekintő utópiák helyett számon kérni bírálókat, a kizárólagosság cáfolatát — ahogy eredetileg írtam — napról napra, nálunk és odaát is.

KISS GY. CSABA

FEJÉR CSABA: HALÁSZOK